

nyomoráért a közös felelősséget. Nigg nem habozik megállapítani: „Szentünk az erőszakmentes, krisztusi forradalomnak volt egyik képviselője. Ez Krisztusnak a világban történt fellépése óta belülről rengette meg a világot, és mélyebben ragadta meg a rosszat, a bajt, mint az erőszakos, Isten nélküli forradalmak, amelyek csupán új igazságtalanságokat hoznak létre. Erzsébet csendes forradalmának felvázolásával elhalványul a jótékonykodó fejedelemné ártatlan elképzelése, s előtérbe kerül a valódi kép” (i. m. 56–57. lap).

DIETRICH VON APOLDA

LEGENDÁJA SZENT ERZSÉBETRŐL

Dietrich von Apolda domonkos szerzetes legendája Szent Erzsébetről 1298-ban íródott. A mű meglehetősen hosszú, ezért – terjedelmi okoknál fogva – lapunk nem vállalkozhat teljes közlésére. Mindenképpen érdemes volna azonban szorgalmazni lefordítását, hogy a magyar olvasóközönség csonkítás nélkül, az egész legendát megismerhesse. Most csak két részletét tesszük közzé ízelítőül, a Szent Erzsébet-jubileum – halálának 750. éve – alkalmából. Az egyik a legenda bevezetése, mely azt mondja el, miként látott hozzá a tudós prédikáló testvér a legenda megírásának, a másik Boldog Erzsébet „utolsó betegségéről” szól, amely „az örökkévalóság dicsőségébe” vitte át.

Dietrich von Apoldát Erzsébet életszentsége és életének történeti hitelű előadása egyaránt foglalkoztatta, ezért legendája valóban részletes és hitelt érdemlő forrásunk. A fordítás alapjául Gombos F. A. Catalogus fontium historiae Hungaricae című gyűjteménye (t. III, n. 4970. pp. 2341–42 et 2378) szolgált.

ELŐLJÁRÓ BESZÉD A BOLDOG ERZSÉBET ÉLETÉRŐL, HALÁLÁRÓL ÉS CSODÁIRÓL SZÓLÓ KÖNYVHÖZ

Mikor Boldog Erzsébet életéről, szokásairól, haláláról és csodáiról való vizsgálódásaimat megkezdtem, néhány írást ajánlottak fel nekem ezekről, vagyis: mondásairól egy kis könyvecskét, melyet négy szolgálója készített és marburgi Konrád mester írását is, melyet Erzsébet életéről, haláláról és csodáiról IX. Gergely pápa idején készített. Mindezekben bizony a tiszta, egyszerű és valóságnak megfelelő igazság fellelhető. Ennek ellenére be kell vallanom, hogy ezek érdeklődéscmet nem teljesen elégitették ki. Sem a személyeket, sem származásukat, címeiket, méltóságikaikat és tisztségeiket ezek nem tartalmazzák, sem a különböző tartományok, hely és idő és a történetre vonatkozó nevek sincsenek feljegyezve, amelyeket azok, habár számunkra most szükségeseek lennének, akkor mintegy számunkra ismertként, mellőztek. Hogyan is elégithetnék ki a hiányos dolgok az olvasót? Az ugyanarra vonatkozó anyagnak az összefüggése sincs meg, mivel szétszórtan vannak elhelyezve, amint az előadó eszébe jutottak. Ugyanis az elbeszélők esküjével megerősítve jegyezték le őket, úgy, amint a tanúvallomásokot szokták felvenni. Elolvastam azonkívül a prédikátorok rendjéből való igen tanult és odaadó férfi, Ottó testvér beszédét is, amelyik így kezdődik: „Erős asszonyt” és egy bizonyos másvalaki másik „Ékességére és tisztességére” kezdetű beszédét. Ezek Erzsébet cselekedeteiről csak röviden szólnak. Különböző krónikákat is megvizsgáltam, megtalálni akarva, amit kerestem. Mivel nem leltem oly helyet, hol kereső lábam megpihenhetett volna, a szerzetesek és apácák klostromait látogattam meg, elmentem a városokba, várakba és mezővárosokba, idős és szavahihető személyeket kérdeztem meg, leveleket küldtem, mindenben Erzsébet történetének teljességét fürkészve. Az Úr megtettesülésének

1298. esztendejében, Boldog Erzsébet átmenetelétől számított ötvenkilencedik évben, ugyanezen dolgok dicsőségére elkezdtem írni. Ami kevés kis írás ezekről birtokomban volt, félretettem, a hiányos és szétszórt adatokat összeállítottam, a rendezetleneket elrendeztem, az egymástól el nem választottakat elválasztottam és amennyire tudtam, a csiszolatlanokat felékesítettem, sok adatot közbeszórtam és hozzátettem, amit összhangban állónak véltem, azt az anyaghoz csatoltam, a személyek neveit, méltóságait és tisztségeit, a helyek elnevezéseit és az időt is megemlítve. Amit az írásokban felleltem, szóról szóra hoztam, némelyeket meg is változtattam, az általános és különböző dolgokat egy helyre gyűjtve állítottam össze ezt a kis művet. Isten és választott angyalai előtt is tanúságot teszek, hogy semmi olyat nem vettem bele e könyvecskébe, amit nem a megvizsgáltak írásaiból nyertem, és csakis olyan adatokat, amelyeket istenfélő és nagyon is szavahihető személyektől ismertem meg. Hallottam néhány ragyogó csodát is, amit az előadók kétes hite miatt féltem leírni. Méltányosnak gondoltam a kiváló Lajos őrgróf, Boldog Erzsébet férje kegyességéről néhány dolgot feljegyeztetni, aki Erzsébetnek jóságában segítőtársa és cselekedeteiben hűséges közreműködő volt, mivel ezeket a történet természete és menete követelte. Így tehát néhány tiszteletreméltó és istenfélő személy buzdítására én, Theodericus pap, a prédikátorok rendjének legkisebb és méltatlan testvére, thüringiai származású, mikor már elmúltam hatvanéves és negyvenkét évet töltöttem el a rendben, nekikezdtam jelen művecskémnek, egyedül lelkemben átgondoltam, mindent összeírtam, a legtöbb kiigazítanivalót pedig újraírtam, gyakran vakuló szemmel és saját kezemmel. Az anyag bősége miatt művemet nyolc könyvre tagoltam, nehogy hosszúsága ellenszenvet keltsen, amely még így sem fejt ki tökéletesen Erzsébet méltóságának megfelelő terjedelemben tárgyát. Kevés kivétellel majdnem az összes, szinte megszámlálhatatlan csodát, melyek síremlékénél és másokat, mik érdemei alapján történtek, mellőztem, amelyekből pedig egy olyan hosszú munkát, mint előbb jeleztük, el lehetett volna készíteni. Legvégül bevallom, hogy én méltatlan, a kegyelem titkos és félig teljes felséges és nagy műveit a nyilvánosság elé tártam, vágyom és remélem, hogy valamely követőm, ki ezt olvassa és megszánja, csiszoltabb fogalmazással és választékosabb ékesszólással helyreigazítva majd kijavítja.

VIII, 1.

BOLDOG ERZSÉBET UTOLSÓ BETEGSÉGÉRŐL

Mikor boldog Erzsébet e világ feletti győzelmeiből és szenvedéseiből az örökkévalóság dicsőségébe készült átmenni, látomásban megjelent neki az Úr, kedvesen üdvözölte és így szólt: „Jöjj, kedvesem, a számodra öröktől fogva készített hajlékba”. Már akkor betegeskedett az Isten férfia, Konrád mester, a Marburg városkából való pap, és elment hozzá meglátogatni őt a gyengék vigasztalója, az Isten szolgálóleánya, Erzsébet. Történt pedig, hogy beszélgetés közben megkérdezte a beteg pap: „Úrnőm és leányom, hogyan képzeled halálom után állapotodat elrendezni?” Isten szolgálóleánya a pap halálára vonatkozóan nem válaszolt, hanem a saját maga halálát kételkedés nélkül előre megmondta neki, melyet a Szentlélek kinyilatkoztatásából ismert meg. És íme, a negyedik napon e szavak után Isten szolgálóleánya betegsége esett, amelyben e világból távozván, a halált elveszejtette és az örök életbe eljutott.

(SARBAK GÁBOR fordítása)